

Силабус
навчальної дисципліни
Логопедія
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Викладач (і)	Синиця Аліна Олександрівна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/fdsso/structure-fdsso/kaf-psychology/composition-kaf-psychology/synytsia-alina-oleksandrivna/
Контактний тел.	+380992285921
E-mail викладача:	alina_starceva@ukr.net
Графік консультацій	з 9.00 до 18.00 з понеділка по суботу включно

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
10/300	48	52	200	екзамен

Семестр: осінній/весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: логопедія, клініко-педагогічна класифікація, психолого-педагогічна класифікація, дислалія, дизартрія, ринолалія, тахілалія, заїкання.

Мета та предмет курсу: Метою викладання навчальної дисципліни «Логопедія» є озброєння здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти системою загальнодидактичних та спеціальних професійних знань, уявлень про структуру порушеного психофізичного розвитку, про засоби попередження, виявлення та усунення різних мовленнєвих порушень у дітей та дорослих, що забезпечують повноцінний загальний особистісний розвиток дітей, їх подальше успішне навчання та освіту.

Компетентності та програмні результати навчання:

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК-9. Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.

СК-11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.

СК-15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, з'ясовувати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей.

РН15. Застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти.

РН16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

РН17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

РНУ18. Демонструвати на основі загальноєвропейських принципів, підходів і практик соціально свідому та відповідальну поведінку, слідувати деонтологічним принципам, гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

РНУ19. Застосовувати у професійній діяльності медико-біологічні знання, клінічні підходи до визначення обмежень функціонування та освітніх труднощів осіб з особливими освітніми потребами задля забезпечення ефективного корекційного впливу.

РНУ20. Застосовувати у професійній діяльності знання про основні механізми спрямованої соціалізації людини, навчання та виховання, закономірності та особливості розвитку моторики, мови в онто- та дизонтогенезі задля забезпечення ефективної корекційної роботи з особами з особливими освітніми потребами.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Логопедія як спеціальна педагогічна наука.

Тема 1. Загальні теоретичні основи логопедії як науки.

Логопедія як спеціальна педагогічна наука. Предмет і об'єкт логопедії. Теоретичні і практичні задачі логопедії. Мовленнєва норма і порушення мовлення. Взаємозв'язок логопедії з науками психолого-педагогічного, медико-біологічного і лінгвістичного циклів. Загально дидактичні та специфічні принципи логопедії. Методи логопедії: організаційні, емпіричні, інтерпретаційні. Статистичні данні про мовленнєві порушення, їх значення для розвитку теорії та практики логопедії.

Тема 2. Етіологія порушень мовлення.

Сучасні уявлення про причини мовленнєвих порушень. Дослідження етіології мовленнєвих порушень у роботах науковців. Причини мовленнєвих порушень за класифікацією М. Хватцева: органічні (анатоμο-фізіологічних, морфологічних); функціональні (психогенних); соціально-психологічні; психоневрологічні. Екзогенно-органічні фактори як причини мовленнєвих порушень. Критичні періоди розвитку мовлення дитини. Анатоμο-фізіологічні, нейролінгвістичні механізми мови та мовлення. Теорія про розвиток комунікативної діяльності та функціональну систему мови та мовлення.

Змістовий модуль 2. Класифікації мовленнєвих порушень.

Тема 3. Клініко-педагогічна класифікація

Наукове обґрунтування форм мовленнєвих порушень. Класифікації мовленнєвих порушень. Клініко-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники, принципи групування. Етіопатогенетичні, клінічні і психолого-лінгвістичні критерії розмежування мовленнєвої патології. Види мовленнєвих порушень у клініко-педагогічній класифікації.

Тема 4. Психолого-педагогічна класифікація.

Психолого-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники, принципи групування, педагогічні цілі. Лінгвістичні і психолого-педагогічні критерії побудови класифікації. Взаємозв'язок між клініко-педагогічною та психолого-педагогічною класифікацією.

Змістовий модуль 3. Теоретичні та методичні аспекти проблеми дислалії.

Тема 5. Дислалія: визначення, причини.

Загальна характеристика порушень звукової системи мови. Тракткування вимовних порушень і перша поява терміну «дислалія». Поширеність та особливості прояву порушення в різних вікових групах дітей. Вплив порушення звуковимови на оволодіння грамотою, на розвиток особистості дитини. Поняття рівнів порушеної вимови у логопедії. Прості і складні дислалії. Визначення фонетичного та фонематичного порушення. Причини та поняття функціональної дислалії. Класифікація функціональної дислалії: акустико-фонематична дислалія, артикуляторно-фонематична, артикуляторно-фонетична. Механічна дислалія, її зумовленість порушеннями в будові артикуляційного апарату. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення. Вплив порушення фонематичного слуху на розвиток усного мовлення дитини.

Тема 6. Методика логопедичного впливу при корекції дислалії.

Етапи логопедичної роботи при корекції порушень звуковимови. Мета, зміст логопедичного обстеження. Загальні принципи логопедичного обстеження дитини. Методи та прийоми логопедичної діагностики. Вимоги до дидактичного матеріалу для обстеження. Оформлення результатів обстеження. Основні етапи традиційної корекційно-педагогічної роботи з усунення недоліків звуковимови. Складові підготовчого етапу при корекції порушень звуковимови. Способи постановки звуків: механічний, за наслідуванням та змішаний. Етапи автоматизації та диференціації звуків. Особливості подолання порушень звуковимови за методикою Т. Савченко. Огляд інших методик подолання порушень звуковимови у дітей.

Змістовий модуль 4. Порушення вимови свистячих [С] - [С'], [З] - [З'], [Ц], [ДЗ] (сигматизми, парасигматизми) та шиплячих звуків [Ш], [Ж], [Ч], [Щ], [ДЖ].

Тема 7. Сигматизми свистячих звуків: види, характеристика.

Характеристика свистячих фонем. Опис правильного укладу органів артикуляції. Основні форми неправильної вимови свистячих звуків та їх причини. Види сигматизмів та парасигматизмів свистячих звуків: міжзубний, губно-зубний, боковий, призубний, носовий, шиплячий. Методика виправлення міжзубного та бокового сигматизму свистячих фонем. Особливості корекції носового сигматизму свистячих звуків. Методика виправлення губно-зубного, призубного та шиплячого парасигматизмів свистячих звуків.

Тема 8. Сигматизми шиплячих звуків: види, їх характеристика.

Характеристика шиплячих фонем. Опис правильного укладу органів артикуляції. Причини і варіанти порушень - сигматизми (міжзубний, боковий, носовий) та парасигматизми (губно-зубний, призубний, шиплячий, свистячий) шиплячих звуків. Методика виправлення міжзубного та бокового сигматизму шиплячих фонем. Особливості корекції носового сигматизму шиплячих звуків. Методика виправлення губно-зубного, призубного, свистячого та шиплячого парасигматизмів шиплячих звуків.

Змістовий модуль 5. Порушення вимови сонорних звуків [Л] - [Л'], [Р] - [Р'].

Тема 9. Ламбдацизми і параламбдацизм: характеристика, особливості корекційної роботи.

Характеристика фонем [Л] - [Л']. Опис правильного укладу органів артикуляції. Причини і варіанти порушень фонем. Відсутність та заміни звуків [Л], [Л'], зміст корекційної роботи. Спотворена вимова звуків [Л], [Л']: міжзубна та носова. Особливості корекційної роботи при виправленні вимови [Л], [Л']. Особливості корекційної роботи при міжзубній та носовій вимові звуків [Л], [Л'].

Тема 10. Ротацизми і параротацизми: характеристика, особливості корекційної роботи.

Характеристика фонем [Р], [Р']. Опис правильного укладу органів артикуляції. Відсутність та заміни звуків [Р], [Р'], зміст корекційної роботи. Спотворена вимова звуків [Р], [Р']: горлова, бокова та носова. Особливості корекційної роботи при спотвореній вимові звуків [Р], [Р'].

Змістовий модуль 6. Порушення вимови середньо- та задньоязикових звуків (йотацизм, капацизм, гамацизм, хітизм) та вимови дзвінких та м'яких звуків.

Тема 11. Йотацизм, капацизм, гамацизм, хітизм: характеристика та шляхи виправлення.

Правильна артикуляція звука [Й]. Види порушеної вимови [Й], його характеристика та причини. Методика виправлення йотоцизму. Правильна артикуляція звуків [К], [К'], [Г], [Г']. [Х], [Х']. Види порушеної вимови даних звуків, їх характеристика та причини. Методика виправлення порушень вимови піднебінних звуків.

Тема 12. Порушення одзвінчення та пом'якшення.

Характеристика порушень вимови приголосних звуків: оглушення дзвінких; одзвінчення глухих; змішування глухих та дзвінких звуків. Методика виправлення одзвінчення та оглушення приголосних звуків: підготовчі вправи; особливості використання у корекційній роботі сонорних звуків [Л], [Р], [Н], [М]; постановка звуків [В], [З], [Ж], [Б]. [Д], [Г]. Порушення вимови м'яких приголосних звуків: відсутність м'яких приголосних звуків у мовленні; пом'якшення твердих приголосних звуків; часткова заміна твердих звуків м'якими; часткова заміна м'яких звуків твердими. Особливості виправлення порушення пом'якшення приголосних звуків.

Змістовий модуль 7. Ринологія у систематиці порушень мовленнєвого розвитку.

Тема 13. Історичні аспекти вивчення ринології.

Історія вивчення проблеми ринології. Ринологія у систематиці порушень мовленнєвого розвитку. Подолання ринології у логопедичній практиці. Загальні положення корекційної роботи при ринології за системою Г. Гутцмана.

Ортофонічний метод постановки голосу у дітей з гугнявістю за системою французької логопедичної школи. Медична допомога дітям з ринолалією. Умови формування вимовної складової в нормі та при ринолалії: будова і функція піднебінно-глоткового змикання: звуковимова і баланс резонування голосу.

Тема 14. Класифікація ринолалій, основні її форми.

Визначення, форми ринолалії: відкрита, закрита та мішана. Причини виникнення ринолалії.

Загальна характеристика відкритої ринолалії. Комплекс симптомів відкритої ринолалії. Класифікація вроджених незрощень губи та піднебіння. Етіологія незрощень губи та піднебіння: спадково зумовлені (моногенні природжені порушення розвитку, хромосомні синдроми); незрощення, пов'язані із впливом середовища; незрощення мультифакторної природи. Структура порушення при уроджених розщелинах губи та піднебіння: порушення харчування; порушення дихання; порушення слуху; порушення взаємодії органів апарату артикуляції; особливості звуковимови. Визначення, загальна характеристика, етіологія та механізми закритої ринолалії. Форми закритої ринолалії. Мішана ринолалія. Етіологія, патогенез та симптоматика. Особливості подолання закритої та мішаної форм ринолалії. Первинні порушення в структурі мовленнєвого порушення при ринолалії. Патологічний стан артикуляційного апарату. Порушення дихальної та голосової функції. Особливості формування звуковимови дітей з ринолалією. Вторинні порушення в структурі мовленнєвого порушення при ринолалії: фонематичні та лексико-граматичні порушення.

Змістовий модуль 8. Методика логопедичної роботи з дітьми з ринолалією.

Тема 15-16. Доопераційна та післяопераційна робота при уроджених незрощеннях твердого і м'якого піднебіння.

Огляд сучасних методик корекційно-розвивальної роботи з дітьми із вродженою відкритою ринолалією. Основні принципи логопедичної роботи при відкритій ринолалії. Завдання та зміст логопедичної роботи в доопераційний період за класичною методикою подолання ринолалії А. Іпполітової: підготовчий та основний періоди доопераційного логопедичного впливу. Зміст логопедичних занять. Вимоги до складання індивідуального плану роботи при корекції ринолалії. Корекція мовлення у дітей та підлітків з уродженими незрощеннями піднебіння за класичною методикою І. Єрмакової. Корекційна робота з усунення відкритої ринолалії за методикою Г. Соломатіної. Антропофонічні та фонологічні ознаки патологічного звукоутворення при ринолалії. Робота над голосними звуками. Використання звуків-аналогів при корекції звуковимови у дітей з відкритою ринолалією. Прийоми постановки звуків [П],[П'],[Б],[Б']. Особливості патологічної вимови звуків [Т],[Т'],[Д],[Д']. Прийоми постановки звуків [К],[К'],[Г],[Г'], [Ф],[Ф'], Особливості корекції свистячих, шиплячих, сонорних звуків при відкритій ринолалії. Особливості

введення звуків в мовлення. Особливості корекції голосу при ринолалії: прийоми нормалізації тембру голосу; технологія дихальної гімнастики; методика використання вокальних вправ; відновлення рухової функції гортані при захворюваннях голосового апарату та виховання навичок правильного голосоведення.

Змістовий модуль 9. Система комплексної корекції мовленнєвого та психічного розвитку дітей із ВНГП.

Тема 17-18. Система комплексної корекції мовленнєвого та психічного розвитку дітей із ВНГП.

Сучасні дослідження вітчизняних науковців щодо питань корекції мовленнєвих порушень при ринолалії. Ефективність логопедичного навчання за раннього хірургічного відновлення піднебіння. Методика комплексної діагностики стану мовленнєвого та психічного розвитку дітей із відкритою ринолалією. Комплексна програма забезпечення диференційованої корекції психомовленнєвого розвитку осіб із ВНГП від народження до 18 років за С. Коноплястою: концептуально-стратегічний блок; організаційно-структурний блок; корекційно-технологічний блок; контрольньо-оцінювальний блок.

Змістовий модуль 10. Порушення голосу.

Тема 19. Загальні питання голосоутворення.

Фізіологія голосоутворення. Акустичні властивості голосу: висота, тембр, резонанс. Онтогенетичні показники розвитку голосу. Історичний аспект проблеми патології голосу і способів його виправлення. Сучасний стан проблеми. Розповсюдженість порушень голосу у дітей та підлітків. Логопедичне та психологічне обстеження. Функціональні порушення голосу. Причини функціональних порушень голосу. Психогенна афонія. Гіпотонусна та гіпертонусна дисфонії. Спастична дисфонія. Фонастенія. Мутаційна дисфонія: подовжена, передчасна, пізня, вторинна, незавершена, стійкий фальцет. Функціональна афонія. Органічні порушення голосу. Причини органічних порушень голосу. Парези та паралічі гортані. Вузлику голосових складок. Гострий та хронічний ларингіт. Однобічна та двобічна хордектомії.

Тема 20. Методики корекційної роботи при подоланні порушень голосу.

Загальні положення корекційної роботи при усуненні порушень голосу. Етапи корекційної роботи при функціональних порушеннях голосу. Методика корекційної роботи при органічних порушеннях голосу. Відновлення голосової функції при парезах та паралічах гортані. Відновлення голосової функції після видалення гортані. Профілактична робота з запобігання рецидивів голосової патології. Профілактика голосових розладів та гігієна голосу.

4-й семестр

Змістовий модуль 11. Поняття про дизартрію.

Тема 21. Основні відомості про етіопатогенетичні механізми дизартрії.

Історичні відомості з проблем дизартрій. Аналіз сучасних теорій про дизартричні порушення та статистичні відомості про їх поширеність. Зв'язок

дизартрії з органічним ураженням моторних структур центральної нервової системи. Патогенез, клініко-фізіологічні та психолінгвістичні аспекти дизартрії. Структура мовленнєвого порушення при дизартрії. Ступені дизартрії. Основні синдроми дизартрії.

Тема 22. Класифікація дизартрій в залежності від різних критеріїв.

Сучасні підходи до класифікації дизартрії. Класифікація дизартрії за О. Правдіною. Кіркова дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та прояв. Мозочкова дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та патогенетичні особливості рухових порушень. Екстрапірамідна дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та патогенетичні особливості рухових порушень. Бульбарна дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та прояв (порушення артикуляції, звуковимови). Псевдобульбарна дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та прояв (порушення артикуляції, звуковимови). Класифікація дизартрії в залежності від синдромологічного підходу (за І. Панченко). Спастико-паретична форма дизартрії. Спастико-ригідна форма дизартрії. Гиперкінетична форма дизартрії. Атактична форма дизартрії. Змішана форма дизартрії. Класифікація дизартрії в залежності від ступеня розуміння мовлення для оточуючих (за Ж. Тардьє). Суть, прояви, причини класифікація дизартричних порушень (за М. Шеремет). Дитячий церебральний параліч як прояв дизартричних порушень у дітей.

Змістовий модуль 12. Характеристика дітей з дизартрією.

Тема 23. Психолого-педагогічна характеристика дітей з дизартрією.

Характеристика загального і мовленнєвого розвитку дітей з дизартричними порушеннями. Особливості психомоторної та мовленнєвої діяльності дітей із дизартрією. Особливості формування мовленнєвих систем, форм і функцій мовленнєвої діяльності на різних етапах дизонтогенезу; функціональні перебудови в артикуляційному механізмі на фоні дизартрії. Психолого-педагогічна характеристика дітей з дизартрією і анатрією. Роль соціальних факторів у розвитку синдрому дизартрії і виникненні вторинних мовленнєвих і немовленнєвих розладів.

Тема 24. Схема та методика проведення обстеження дітей із дизартрією.

Схема і методика збору анамнезу. Характеристика структурно-змістовних моделей обстеження мовлення і немовленнєвих процесів у дітей з дизартрією. Вивчення анамнестичних даних та обстеження стану артикуляційного апарату. Обстеження стану м'язової мускулатури. Обстеження звуковимови та лексико-граматичної сторони мовлення. Обстеження просодичної сторони мовлення. Обстеження фонематичного сприймання. Обстеження читання та письма. Обстеження моторних та сенсорних функцій. Обстеження динамічного праксису. Дослідження просторового праксису. Дослідження конструктивного праксису. Дослідження праксису пози руки. Дослідження психомоторного праксису. Вивчення відчуття ритму. Аналіз і інтерпретація матеріалів

обстеження з залученням даних нейрофізіології, нейропсихології, психології, лінгвістики, психолінгвістики. Орієнтація обстеження на з'ясування механізмів порушення мовлення, диференціальну діагностику, формулювання висновків корекційно-методичного характеру.

Змістовий модуль 13. Основні напрями комплексної реабілітації дітей та підлітків із дизартрією.

Тема 25. Основні напрями корекційно-педагогічного впливу при дизартрії.

Основні напрями комплексної реабілітації дітей та підлітків із дизартрією. Принципи корекційно-педагогічного впливу при дизартрії. Організація і зміст роботи, що забезпечує умови формування правильної звуковимови у дітей з дизартрією. Основні напрями логопедичної роботи при корекції дизартричних порушень мовлення у дітей дошкільного віку. Спеціальна корекційна робота із молодшими школярами із дизартрією. Спеціальна корекційна робота із підлітками з дизартрією.

Тема 26. Логопедичні технології при корекції дизартрії.

Вправи для усунення гіперсаливації та послаблення гіперкінезів. Нормалізація м'язового тону за допомогою масажу. Особливості використання вправ для розвитку дихання при дизартрії. Вправи спрямовані на розвиток артикуляційної моторики. Методика розвитку рухів в суглобах. Вправи для розвитку ручної вмілості та тонкої моторики пальців рук у дошкільників з використанням ігрових прийомів. Ритмізація загальної та дрібної моторики у молодших школярів з дизартрією. Активізація невербальних способів спілкування. Міогімнастика. Сенсорне виховання дітей з дизартрією. Розвиток інтонаційної виразності мовлення. Розвиток звуковимови, словника і граматичного ладу мовлення.

Змістовий модуль 14. Система корекційної-педагогічної роботи з дітьми з дизартрією дошкільного віку

Тема 27. Мовленнєва терапія при різних формах дизартрії.

Мовленнєва терапія при різних формах дизартрії: логопедична робота при бульбарній дизартрії; мовленнєва терапія при псевдобульбарній формі дизартрії; особливості корекції при екстрапірамідній формі дизартрії; становлення мовлення при мозочковій дизартрії; логопедичні заходи при коркових дизартриях: при кінестетичній постцентральної корковій дизартрії; при кінетичній премоторній корковій дизартрії. Попередження і подолання труднощів формування навичок письма у дітей з дизартрією. Методики подолання дизартрії у дітей дошкільного віку (А.Голуб, В.Галущенко, С.Конопляста, О.Боряк)

Тема 28. Система корекційної педагогічної роботи при псевдобульбарній дизартрії. 8

Подолання порушень мовленнєвого і моторного розвитку у дітей з дизартрією. Розвиток рухової сфери (розвиток загальної моторики, дрібної моторики рук, м'якої моторики; артикуляційна робота). Корекція, формування і розвиток дихальної, голосоутворюючої і артикуляційної функцій: розвиток загального і мовленнєвого дихання; подолання порушень голосоутворення; формування ритмоінтонаційного і звуковимовного рівнів мовлення. Система логопедичної роботи з виховання фонематичних процесів. Формування просодичної сторони мовлення, в залежності від віку дитини. Корекція звуковимови при дизартрії з використанням постановочних зондів. Методика логопедичної роботи при дизартрії. Психологічна корекційна робота при дизартрії у дітей та підлітків.

Змістовий модуль 15. Стерта дизартрія як прояв мінімальної мозкової дисфункції у дітей.

Тема 29-30. Основні прояви, діагностика та корекція стертої дизартрії.

Характеристика порушення при стертій дизартрії. Особливості фонетико-фонематичних порушень у дошкільників із стертою дизартрією. Особливості лексико-граматичного рівня мовлення у дошкільників із стертою дизартрією. Специфіка обстеження дітей зі стертою дизартрією. Особливості логопедичної роботи при стертій дизартрії. Методика подолання фонетичних порушень при стертій дизартрії. Методика подолання фонематичних порушень при стертій дизартрії. Особливості розвитку лексико-граматичного рівня мовлення у дошкільників зі стертою дизартрією.

Змістовий модуль 16. Порушення темпо-ритмічної складової мовлення несудомного характеру.

Тема 31. Характеристика порушень темпу та ритму мовлення у дітей.

Короткі відомості про виникнення порушень темпу і ритму мовлення у дітей. Характеристика темпу і ритму мовлення у дітей та їх порушення. Причини, прояви, механізм, структура порушення при брадилалії. Класифікація різновидів тахілалій. Мовленнєва і немовленнєва симптоматика при баттаризмі і полтерн. Характеристика переривчастого темпу мовлення. Запинки несудомного характеру – фізіологічні ітерації.

Тема 32. Корекція порушень темпо-ритмічної складової мовлення несудомного характеру.

Комплексний лікувально-педагогічний вплив на осіб із порушеннями темпу мовлення. Зміст комплексного обстеження дітей із порушеннями темпу мовлення. Основні принципи комплексного лікувально-педагогічного впливу на осіб із порушеннями темпу мовлення. Система лікувально-педагогічної комплексної роботи з усунення порушень темпо-ритмічної сторони мовлення. Корекційно-педагогічна робота з усунення брадилалії. Розділи та зміст методик логопедичної роботи з усунення тахілалії та її різновидів.

Змістовий модуль 17. Порушення темпо-ритмічної складової мовлення судомного характеру.

Тема 33. Симптокомплекс та етіологія заїкання.

Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання. Механізми, прояви заїкання. Типи судомної активності м'язів мовленнєвого апарату, їх локалізація. Судоми в сфері дихального механізму, голосового апарату, в області артикуляторних механізмів. Ступінь прояву судомної активності м'язів мовленнєвого апарату. Характеристика мовленнєвого дихання при заїканні. Вегетативні реакції заїкуватих у процесі мовлення. Супутні рухи при мовленні. Мовленнєві виверти, емболофразії. Причини виникнення заїкання. Роль спадковості, середовища, виховання.

Тема 34. Патогенетичні механізми заїкання.

Заїкання як системний мовленнєво-руховий невроз. Патогенез як наслідок, сукупність послідовних процесів, що визначають механізми виникнення та перебігу заїкання. Патогенез – взаємопов'язані процеси, що відбуваються в організмі заїкуватого після дії етіологічного фактора: зміна особистості, емоційні реакції, рухомі механізми, вплив різних умов. Стадії розвитку. Визначення тяжкості заїкання. Умови, які змінюють захворювання. Фізіологічний та психофізіологічний аспекти заїкування. Логофобії. Неврологічний та нейропсихологічний аспект заїкування.

Змістовий модуль 18. Психолого-педагогічна характеристика та обстеження осіб із заїканням.

Тема 35. Психолого-педагогічна та клінічна характеристика осіб із мовленнєвою патологією.

Визначення невротичної форми заїкуватості, її характеристика. Роль біологічних і психологічних факторів в етіопатогенезі невротичної форми заїкання. Особливості анамнезу, що стосується моторного й мовленнєвого розвитку дитини з різними формами заїкання. Особливості динаміки невротичної форми заїкання. Психолого-педагогічна характеристика дітей з невротичною формою заїкання. Визначення неврозоподібної форми заїкуватості, її характеристика. Значення біологічного фактора в розвитку неврозоподібної форми заїкання. Особливості анамнезу, що стосується моторного й мовленнєвого розвитку дитини з неврозоподібною формою заїкання. Особливості динаміки неврозоподібної форми заїкання. Психолого-педагогічна характеристика дітей з неврозоподібною формою заїкання.

Тема 36. Клінічне та психолого-педагогічне обстеження заїкуватих.

Загальні та специфічні принципи обстеження дітей із заїканням. Особливості збирання анамнестичних даних. Обстеження мовлення і моторики. Вивчення особистісних особливостей заїкуватого. Анкетні дані та анамнез. Наявність мовленнєвих, нервово-психічних і хронічних захворювань у батьків і родичів до народження дитини. Логопедичне обстеження. Психологічні особливості дитини. Стан слухової функції, зорового сприймання, просторового праксису, моторної сфери. Анатомічна будова периферичного відділу апарату артикуляції. Стан звуковимови, дихальної та голосової функції, просодичних

компонентів мовлення, фонематичних функцій, лексики, граматичного ладу мовлення, зв'язного мовлення.

Змістовий модуль 19. Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до виявлення та подолання заїкання.

Тема 37. Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкування.

Короткі історичні відомості про засоби подолання заїкання. Терапевтичні засоби. Хірургічний метод. Психотерапевтичний вплив. Завдання та форми лікувально-оздоровчої роботи. Завдання та форми корекційно-виховної (логопедичної) роботи: завдання виховання навичок вільного, правильного мовлення; повільний темп загальних рухів дитини; мовленнєве дихання; завдання виховання гармонійно розвинутої особистості; форми логопедичної роботи; логопедичні заняття; організація самостійної роботи дитини; використання в логопедичній роботі допомоги різних спеціалістів; консультативно-методична робота з батьками і педагогами дитини.

Тема 38. Системи комплексних реабілітаційних психолого-педагогічних впливів при заїканні дітей.

Використання біопсихосоціальної моделі розвитку у роботі з дітьми із заїканням. поствійна: відновлення усвідомлення дітьми своїх базових потреб (Ю. Рібцун). Система мовленнєвих вправ, що ускладнюються залежно від ступеня самостійності мовлення дітей із заїканням. Модернізація і одночасне використання різних прийомів логопедичної роботи з дітьми із заїканням: підготовчі вправи на техніку мовлення: дихальні, голосові, артикуляційні. Мовленнєві вправи з корекції заїкання з поступовим ускладненням компонентів мовлення. Основні завдання системи корекційного впливу: розвиток загальної, дрібної і артикуляційної моторики, фонаційного дихання, інтонаційної сторони мовлення, розвиток і уточнення словника та граматичних конструкцій, розвиток діалогічного мовлення. Система розвитку мовленнєвої активності та основних компонентів мовлення у процесі роботи над темпом і плавністю при тісному взаємозв'язку мовленнєвого матеріалу зі змістом програми з рідної мови.

Змістовий модуль 20. Системи комплексних реабілітаційних психолого-педагогічних впливів при заїканні підлітків та дорослих.

Тема 39. Система комплексного реабілітаційного психолого-педагогічного супроводу підлітків та дорослих із заїканням.

Логопсихосинергетичний підхід у подоланні заїкання (Ю.Рібцун). Умови реабілітаційного психолого-педагогічного супроводу підлітків та дітей із заїканням у сучасних освітніх умовах. Система усунення заїкання в умовах медичного стаціонару – спеціальний початковий і заключний інструктаж, максимальне обмеження мовлення (до 14 днів), активна перебудова мовленнєвих навичок, випускна конференція. Комплексна система лікування заїкання – перебудова патологічних мовленнєвих навичок і порушень стосунків особистості, медикаментозне лікування, раціональна психотерапія,

диспансеризація и санаторно-курортне лікування. Особливості логопедичного та психологічного напрямку корекції заїкання. Огляд класичних методик корекції заїкання у підлітків та дорослих.

Тема 40. Логопедичні техніки формування плавного мовлення у дітей, підлітків та дорослих із заїканням.

Використання ігрової діяльності в корекції заїкування. Усунення заїкання у дошкільників з використанням арт-терапії (З.Ленів). Виправлення заїкання у дітей 3 – 7 років шляхом використання спеціальних ігор. Логопедичні техніки формування плавного мовлення у дітей, підлітків та дорослих із заїканням. Інструментальні методи впливу. Технічні засоби навчання в логопедичній роботі з особами із заїканням. Спосіб відновлення мовлення при заїканні на основі принципу референтної біоадаптації. Пристрій для коригування мовлення при заїканні. Пристрої для корекції заїкання: «Легка мова», VoiceAmp, 601StutterStop, SmallTalk, «Монолог». Комп'ютерні програми для корекції заїкання: «BreathMaker», «Демосфен», «Cafet», «Zaikanie.NET». Методи традиційної та нетрадиційної медицини у системі подолання заїкання.

Методи навчання:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

За джерелом інформації:

Словесні: лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint –Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда, бліцопитування.

Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Практичні: інсценування, ігрові та практичні вправи, моделювання проблемних ситуацій, інтелектуальні розминки (головоломки), робота в групах та міні-групах («team building»), case-study.

2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): курс

Курс має особливості, які спрямовані на максимальне засвоєння вами знань з логопедії.

Безпека:

- у разі ракетних ударів або інших надзвичайних ситуацій, первинним є ваша безпека. Якщо під час заняття оголошують повітряну тривогу, заняття буде негайно припинено, і ми домовляємось із вами про його перенесення на інший час або про асинхронну роботу.

- намагайтеся дотримуватися всіх інструкцій з безпеки, і як тільки можливо, повідомте про ваш стан та можливість продовжити навчання.

✚ Типи занять:

- лекції з мультимедійним супроводом: для того, щоб ви мали не лише теоретичні знання, а й зрозуміли, як все це виглядає на практиці.

- практичні заняття: ви отримаєте можливість відточувати навички корекції мовленнєвих порушень, зокрема постановки звуків на справжніх пацієнтах або моделях.

✚ Дистанційне навчання:

- використовуються платформи Moodle та Zoom.

✚ Zoom-заняття:

- для підвищення ефективності навчання та взаємодії між усіма учасниками, увімкнення відео є обов'язковим. Це допомагає мені як викладачу краще зрозуміти, чи зрозумілі для вас матеріал та методика, а також допомагає зробити процес навчання більш особистісним. Якщо є вагомні причини, через які ви не можете увімкнути відео, будь ласка, заздалегідь повідомте мене про це.

✚ Інтерактивні методи:

- робота в групах та парах.
- Case-study, мозкові штурми, рольові гри.

✚ Домашнє завдання:

- будьте готові до регулярного домашнього завдання. Воно буде не лише теоретичним, а й практичним.

✚ Оцінювання:

- ваша успішність буде оцінюватися на основі виконаних завдань, активності на заняттях та презентації фінального проєкту.

✚ Дедлайни:

- важливо дотримуватися установлених дедлайнів, але якщо у вас є причини, пов'язані з надзвичайними обставинами (як-то ракетні удари, відсутність зв'язку тощо), дедлайни можуть бути переглянуті.

✚ Етика та дисципліна:

- підтримую дотримання академічної чесності та професійної етики.
- що стосується додаткових матеріалів, рекомендованої літератури та онлайн-ресурсів — все це викладено на Google Disk, а посилання на нього є на платформі Moodle та в нашій Telegram групі.

- спілкуватись і вирішувати нагальні питання будемо в групі в Telegram, допоки навчальний процес триває не в стінах нашого БДПУ, і можливі різні форс-мажорні обставини, як то блекаут, локдаун, відсутність зв'язку тощо.

- Буду рада бачити ваші обличчя і чути ваші голоси, тому за можливості прошу вмикати камери і бути активними учасниками освітнього процесу. Крім того, так я зможу вас впізнавати на вулиці і радо привітатися!

Ці політики можуть бути доповнені або змінені в залежності від ситуації. Я, зі свого боку, теж дотримуватимусь всіх означених політик. Якщо у вас є будь-які питання або пропозиції, будь ласка, не соромтеся звертатися. З нетерпінням чекаю на нашу конструктивну взаємодію в процесі вивчення неймовірно цікавої дисципліни!

До зустрічі на заняттях!

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

технічне (ноутбук, проектор); програмне (Moodle, репозитарій); наочність (презентації), логопедичні зонди, дидактичний матеріал.

Система оцінювання та вимоги:

Поточний та семестровий контроль за умов змішаного навчання та (або) з використанням технологій дистанційного навчання може проводитися на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, додатки від Google.

Основним завданням поточного контролю є оцінка рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи, повноти та якості засвоєння ними навчального матеріалу за темами, змістовими модулями навчальної дисципліни та виконання індивідуального завдання відповідно до робочої програми навчальної дисципліни.

Застосовуються такі форми оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

- усний контроль: мозкова атака, ділова гра;
- розв'язування ситуативних задач;
- самоконтроль: само- та взаємооцінювання, рефлексія;
- тестовий контроль: письмове тестування (закриті, відкриті питання).

Критеріями оцінювання є: повнота та логічність знань, володіння понятійним апаратом, вміння аргументувати та робити власні висновки; враховується характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); глибина знань, їх зв'язок із практикою, інтегрування з суміжними дисциплінами; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання ситуативних задач, вміння планувати діяльність відповідно до програмових вимог, добирати ефективні методи та прийоми відповідно до поставлених завдань, творчо підходити до розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій.

Формою підсумкового семестрового контролю є екзамен у обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Мінімальний прохідний бал допущення до екзамену – 25.

Максимальна кількість балів, що нараховується за екзамен – 50 балів.

При цьому можливі два варіанти його складання: 1) в усній формі за білетами у кількості 30 варіантів. Кожний варіант білета включає по три питання: перше та друге – передбачають перевірку засвоєних теоретичних положень, що вимагає від здобувачів вищої освіти глибоких, міцних і усвідомлених знань; третє питання має практичну спрямованість і є перевіркою сформованості результатів навчання, слугує показником професійних умінь доцільного використання навчально-методичного матеріалу;

Критеріями оцінювання на екзамені є:

Бали	Критерії оцінювання
40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

2) у письмовій формі: передбачено 50 тестових завдань закритого типу, кожне з яких оцінюється 1 бал.

Загальна кількість балів за вивчений курс для денної форми навчання обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю (ЗК= 40 балів). Потім до отриманого показника додаються бали за виконане ІНДЗ та бали (10), та бали набрані під час екзамену (50). За підсумками навчання здобувач вищої освіти може отримати 100 балів, визначаємо за формулою.

$$m = \frac{ЗК1 + ЗК2 + ЗК3}{n} + 10 + 50 = 100$$

m – кількість набраних балів за поточним контролем;

n – кількість кредитів.

10 бал. – ІНДЗ; 50 бал. – екзамен;

Загальна кількість балів за вивчений курс для заочної форми навчання, обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю (ЗК= 40 балів). Потім до отриманого показника додаються бали за виконане ІНДЗ та бали (10), та бали, набрані під час екзамену (50). За підсумками навчання здобувач вищої освіти може отримати 100 балів, визначаємо за формулою.

$$m = 40 + 10 + 50 = 100$$

40 бал. – кількість набраних балів за поточним контролем;

10 бал. – ІНДЗ;

50 бал. – екзамен;

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка шкалою ЄКТС для всіх видів підсумкового контролю
90-100	A
78-89	B
65-77	C
50-64	D
35-49	FX
1-34	F

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Базова

1. Барищук Г. С. Мова наших дітей. Виправлення порушень звуковимови у дітей. Терн.: Богдан, 2004. 63 с.

2. Конопляста С. Ю. Ринологія від А до Я: [монографія] / С. Ю. Конопляста; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, Ін-т корекц. педагогіки і психології. – Київ: Книга-плюс, 2015. 312 с.
3. Логопедія: підручник / За ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничій Дім «Слово», 2018. 856 с.
4. Логопедия / Под ред. Волковой Л. С., Шаховской С. Н. Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2003. 680 с.
5. Лепетченко М. В. Логопедія. Дизартрія : навчально-методичний посібник. Дніпро, 2015. 36 с.
6. Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження. Бердянськ: БДПУ, 2021. 245 с.
7. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничій Дім «Слово», 2018. 856 с.
8. Марченко, І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник. 3-є видання. К. : Слово, 2015. 312 с.
9. Рібцун, Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2020. 264с.
10. Ревуцька О. В. Вибрані питання логопедії: навчальний посібник. Бердянськ : ФОП Ткачук О.В, 2014. 288 с.
11. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. Тернопіль: Навч. книга Богдан, 2011.160 с.
12. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / упор. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. 308 с.
13. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: навч. посіб. / ред.: М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. Київ: КНТ, 2008. 380 с.
14. Хрестоматія з логопедії / авт. кол.: М. Шеремет та ін. Київ: Книга-плюс, 2019. 496 с.
15. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: навч.посібник / за заг. ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. 428 с.
16. Чередніченко Н. В., Гайдеєнко В. В., Бурдейна О. А., Алексеева Н. Ю., Мележик О. А.. Формування та корекція складової структури слова у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку: навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 130 с.
17. Чередніченко Н. В. Порушення письма у молодших школярів : діагностика та корекція: навчально-методичний посібник. К.: ДІА, 2018. 248 с.
18. Шеремет М. К., О. В. Ревуцька. Логопедія: корекційна робота при дислалії. Київ, 2009. 224 с.

Допоміжна

1. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Логопедия. Заикание: учеб.пособие для студентов дефектологических факультетов высших педагогических учебных заведений. М.: В. Секачев, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. 320 с.
2. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник для ВНЗ. Суми: Університетська книга, 2018. 302 с.
3. Жукова Н. С., Мастюкова Е. Б., Филичева Т. Б. Логопедия: преодоление общего недоразв. речи у дошк-ков. Н.С. Жукова, Е.Б. Мастюкова, Т.Б.Филичева. Екатеринбург: Литур, 2005. 224с.
4. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення : звуки К, Г. Харків: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2019. 64 с.
5. Пасічник Н. А. Логопедичні вправи та завдання. К.: Ред. загальнопедагог. газет, 2014. 128 с.
6. Шевченко О. Розвиток логопедичної допомоги в Україні. Дефектологія. 2003. №2. С. 49-53.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=3486>